

ΜΑΝΟΛΗ Α. ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΙΔΗ :— ΤΑ ΕΥΑΓΓΕΛΙΑ ΚΑΙ Ο ΑΤΤΙΚΙΣΜΟΣ. ΑΛΕΞΑΝΤΡΕΙΑ 1913.

“Ενα πολὺ ἐπίκαιρο — πάντα ἐπίκαιρο — καὶ πολὺ σοβαρὸ δίγητημα ἀνέλαβε νὰ ἔξετάσῃ σ’ αὐτὴ τῇ μελέτῃ του ὁ κ. Τριανταφυλλίδης : σὲ ποιὰ γλῶσσα ἐγράφθηκαν τὰ Εὐαγγέλια. Φθάνει νὰ ἔχῃ γνωρίσει κανεὶς λιγάκι τὴν ἀρχαία ἐλληνικὴ γλῶσσα, γιὰ νὸ καταλάβῃ ἀμέσως, ὅτι ἡ γλῶσσα τῶν Εὐαγγελίων δὲν ἀνήκει σὲ δρισμένο γλωσσικὸ εἶδος, γιατὶ βγαίνει πολλὲς φορὲς ἔξω ἀπὸ τὰ παραδεγμένα γλωσσικά, συντακτικὰ καὶ τυπικὰ γραμματικὰ ὅρια τῶν «ἀρχαίων ἴδιωμάτων.» Κάθε λίγο καὶ λιγάκι σκοντάφτεις σὲ ἔνες λέξεις, σὲ βαρβαρισμοὺς καὶ σολοκισμούς. Καὶ θυμοῦμαι, πὼς ὅταν ἥμουνα στὸ Γυμνάσιο, ὁ σχολαστικὸς καθηγητής μου σὰν νὰ αἰσθάνουνταν μιὰ ἰδιαίτερη ἡδονὴ νὰ ἐπαναλαμβάνῃ κάθε φορὰ πώς δὲν εἶναι σωστὸ τὸ τοῦ Εὐαγγελίου δεῖνα χωρίον, πὼς εἶνε «ἀνάττικον» καὶ πὼς θὰ ἐπρεπε νὰ εἶνε ἔτσι,— καὶ τὸ διώρθωνε.

‘Ο Ἀττικὶ σμὸς λοιπὸν δὲν ἔχει πολλὲς φιλίες μὲ τὴ γλῶσσα τῶν Εὐαγγελίων. ’Ἀλλ’ ἐπειδὴ καὶ δὲ μποροῦσε νὰ καταταχθῇ αὐτὴ ἡ γλῶσσα οὲ κανένα γλωσσικὸ δρισμένο καλοῦπι, ἐμορφώθηκαν καὶ στὴν παλαιὰ καὶ στὴ νεότερη ἐποχὴ μεταξὺ τῶν θεολόγων καὶ τῶν φιλολόγων διάφορες θεωρίες γιὰ νὰ ἔξηγησουν αὐτὴ τὴν ἀνωμαλία καὶ ποικιλία τοῦ ὑφους τῆς ἀγιογραφ. γλώσσας. ’Απὸ τὶς θεωρίες αὐτές ἔχωφείσανε ἡ ἐβραϊκὴ στὶ καὶ ἡ καὶ ἡ δογματικὴ θεωρία. Κατὰ τὴν πρώτη, ἡ γλῶσσα τῶν Εὐαγγελίων ἦταν ἡ ἐλληνιστικὴ διάλεκτος ποὺ ωμιλοῦσαν οἱ Ἐβραῖοι τῆς ἐποχῆς ἔκεινης, ἀνακατεμένη μὲ στοιχεῖα ἀρχαίας ἐβραϊκῆς καὶ ἀραμαϊκῆς. Κατὰ τὴ δεύτερη, ἦτανε ἔχωφιστὴ ὄλως διόλου γλῶσσα θεόπνευστη χριστιανοελληνική, ποὺ μεταχειρίσθηκε τὸ ἄγιο Πνεῦμα γιὰ τὴ διάδοση τῆς χριστιανικῆς θρησκείας.

’Απὸ τὸν καιρὸν ὅμως ποὺ βγήκανε οἱ πάπυροι τῆς Αίγυπτου, ἔδιαλύθηκε μιὰ γιὰ πάντα τὸ δίγητημα τῆς γλώσσας τῶν Ἀγίων Γραφῶν, καὶ πρὸ πάντων τῶν Εὐαγγελίων. ’Ολες τὶς προηγούμενες θεωρίες τὶς ἔρριξεν ὁ Deismann μὲ τὶς εἰδικές του μελέτες, μὲ τὲς ὅποιες ὑπεστήριξεν ὅτι ἡ γλῶσσα τῶν Εὐαγγελίων ἦταν ἀπλούστατα ἡ «Κοινὴ» τοῦ καιροῦ ἔκεινου, μὲ ἄλλα λόγια ἡ γλῶσσα ποὺ μιλοῦσεν ὁ ἀπλοῦς λαός. ’Εφθασε νὰ φέγγῃ τὶς ἰδέες του ὁ Deismann μὲ τὰ πρῶτά του φιλολογικὰ ἔργα (Bibelstudien 1895, Neue Bibelstudien 1897, Die sprachliche Erforschung der griechischen Bibel 1898, Hellenistisches Griechisch κ. τ. λ.) γιὰ νὰ στρέψουν τὴν προσοχὴ τους εἰς τὸ σπουδαῖο αὐτὸ δίγητημα καὶ θεολόγοι καὶ φιλόλογοι, ἐσχηματίσθηκε δὲ μιὰ τεραστίᾳ φιλολογίᾳ γιὰ τὴν «Κοινή».

Τὸ συμπέρασμα, ποὺ ὡς τώρα ἐβγῆκεν ἀπὸ τὴ διάτημα τῆς φιλολογικὴς κύνησης, εἶναι αὐτὸ ἀκριβῶς ποὺ τόσο φωτεινά διατυπώνει ὁ κ. Τριανταφυλλίδης στὸ τέλος τῆς μελέτης του, ὅτι δηλ. ἡ γλῶσσα τῆς Ἀγίας Γραφῆς δὲν εἶνε κλασική, οὔτε φανερώνει καμιαὶ τάσι στὸν ἀρχαϊσμό, ἄλλ’ εἶναι ἡ κοινὴ τοῦ καιροῦ ἔκεινου, ποὺ ὅσο ταπεινὴ καὶ ἀπέριττη καὶ ἀνὴτανε — θὰ ἔλεγα ἐγώ : ἀ κριβῶς γι’ αὐτό —, «δὲν ἐμπόδισε νὰ ἐκφρασθοῦν μέσα στὰ Εὐαγγέλια θεῖες ἀλήθυεις, ποὺ αἰώνια μᾶς συγκινοῦν».

”Οταν ἡ ἐπιστήμη, ἡ ἀληθινή, μιλᾶ, κάθε μαρούλογίᾳ πρέπει νὰ βουβαίνεται. ”Οσον εἶνε ἀλήθυεια τετραγωνικὴ τὸ διτὸ ἡ γλῶσσα τῶν Εὐαγγελίων ἦτανε ἡ λαϊκὴ γλῶσσα τῆς ἐποχῆς ἔκεινης, ἄλλο τόσο εἶνε ὄλοφάνερο πώς,

γιὰ νὰ διαδοθοῦν ἥ αἰώνιες καὶ ζωντανὲς τῆς χριστιανικῆς θρησκείας, ἔπειτε νὰ πάρουν ὡς ὅργανο τὴν ζωντανὴν ἡ γλῶσσα τοῦ λαοῦ. Καὶ γιὰ νὰ ἔξακολουθοῦν νὰ διαδίδωνται ἥ ἀλήθειας τοῦ Χριστιανισμοῦ, πρέπει ὅσοι τὶς μιλοῦν καὶ τὶς γράφουν, νὰ μεταχειρίζωνται τὴν σύγχρονη ζωντανὴν γλῶσσαν τῶν ἀνθρώπων. Η χριστιανικὴ θρησκεία εἶναι φῶς καὶ ζωὴ· τί φῶς ὅμως καὶ τί ζωὴ ὡς βγῆ ἀπὸ τὴν σημερινὴν θρησκευτικὴν ἀρχαιολογικὴν, προφορικὴν καὶ γραπτήν, φρασεολογίαν, ποὺ χάνεται ἄδικα μέσα στὰ ἀναίσθητα αὐτιά καὶ τὴν ἀσυγκίνητην καρδιά τοῦ λαοῦ ποὺ διψᾷ ν' ἀκούσῃ γιὰ νὰ καταλάβῃ καὶ νὰ αἰσθανθῇ γιὰ νὰ συγκινηθῇ;

Σ' αὐτὴ τὴν μελαγχολικὴν ἀπορίαν καταντῷ γιὰ κάθε ἀμερόληπτον ἀναγνώστην ἡ μελέτη τῆς ὁραιάς διατριβῆς τοῦ κ. Τριανταφύλλιδην, ποὺ μὲ συντομία καὶ πυκνότητα, ἀλλὰ καὶ μὲ περισσὴ σαφήνεια, κατώρθωσε νὰ ἔξαντλήσῃ τὸ μεγάλο καὶ ἀπέραντο ζήτημα τῆς γλώσσας τῶν Εὐαγγελίων.

ΜΕΛΕΤΙΟΥ ΜΕΤΑΞΑΚΗ, ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΚΙΤΙΟΥ :— ΤΟ ΑΓΙΟΝ ΟΡΟΣ ΚΑΙ Η ΡΩΣΣΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΝ ΑΝΑΤΟΛΗ. ΑΘΗΝΑΙ, 1913.

Ἄπο ἔνα Μητροπολίτη, καὶ μάλιστα ποὺ γράφει γιὰ τὸ "Άγιον" Όρος, θὰ περίμενεν ὁ καθένας κανένα καλογερικὸν βιβλίο ποὺ θὰ μᾶς ἔλεγε γιὰ τὰ μοναστήρια μὲ τὶς ἐκκλησίες τους, γιὰ τὴν ζωὴν τῶν ἀσκητῶν, γιὰ τὶς προσευχές τους, γιὰ τὶς ἰδεολογίες τους τὶς θρησκευτικὲς καὶ τὶς μυστικιστικὲς ἐλπίδες τους. Καὶ ὅμως τίποτε ἀπ' αὐτὰ δὲν μᾶς λέγει ὁ συγγραφέας τοῦ ὁραιού αὐτοῦ βιβλίου,— ὁραιού σὲ γλῶσσα, σὲ ἵδεες, ὁραιοῦ σὲ τύπο καὶ σὲ γρατί. "Οχι δὲ μόνο καμιαὶ σχέσι δὲν ἔχει μ' αὐτὰ τὸ βιβλίο τοῦ κ. Μεταξάκη, ἀλλὰ καὶ εἰμποροῦμε νὰ ποῦμε, πώς πρώτη φορά ἀπὸ πέννα κηληρικοῦ βγαίνει ἔνα σύγχρονα καθηγητικό, τόσο διπλωματικό, πόσο διπλωμάται τοῦ κόσμου.

Είνε πασίγνωστο, ὅτι μετὰ τὴν ἀνάκτησι τοῦ "Άγιον" Όρους ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα, ἡ Ρωσσία, μὲ τὸ νὰ ἔχῃ ἐκεῖ κάμποσους καλογήρους Ρώσους, ενῷηκεν ἀφορμὴν νὰ κάνῃ μιὰ πρότασι στὴν Πρεσβευτικὴ Συνδιάσκεψη τοῦ Λονδίνου νὰ αὐτονομηθῇ τὸ "Άγιον" Όρος καὶ νὰ τεθῇ ὑπὸ τὴν προστασίαν τῶν ὄρθιοδόξων Κρατῶν, μέσα στὰ δυοῖς, αὐτή, σὰν πειὸν μεγάλη, θὰ εἰχε βέβαια τὴν προεδρεία, γιὰ νὰ κάνῃ μὲ τὸν ὅγκο τῆς ὅτι θέλει. Εἶναι ἐπ' ἴσης γνωστὸ πόσο ταραχήτανε οἱ ἀγιορεῖται καὶ μ' αὐτοὺς διλόκληρο τὸ "Ἑλληνικὸν" ἔθνος μὲ αὐτὴ τὴν ωσποτικὴν πρότασι. Η Ἑλληνικὴ Κυβέρνησι, ἀμελέτητη στὸ ζήτημα αὐτοῦ, ἐνέρθηκε σὲ δύσκολη θέσι, ἔχοντας δ' ἔνας ἀνθρωπος ποὺ νὰ μποροῦσε νὰ δώσῃ μιὰ λογικὴ καὶ διπλωματικὴ κατεύθυνσι σὲ ζήτημα τόσο πολύπλοκο καὶ πολυσύνθετο, γιατὶ στὸ μεταξύ, ἐπτὸς ἀπὸ τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο, ποὺ ἔχει τώρα τόσους αἰῶνες ὑπὸ τὴν πνευματικὴν κυριαρχίαν τὸ "Άγιον" Όρος, ἐφάνηκε πᾶς ἡτανε ἔτοιμα ν' ἀναμιχθοῦντες καὶ ἀλλα Κράτη, μὴ δρόδοξα, ποὺ ἔχουν ὅμως ἐκεῖ μοναχοὺς ὑπηκόους, ὅπως εἶναι ἡ Ἀγγλία, ἡ Αὐστρία καὶ ἡ Τουρκία. Ο ἀνθρωπος αὐτὸς εἰνῷθηκε στὸ πρόσωπο τοῦ Μητροπολίτη Κιτίου. "Ο Κιτίου ἔτρεξεν ἀμέσως στὸ "Άγιον" Όρος, καὶ ἀφοῦ ἐμελέτησε τὸ ζήτημα ἐπὶ τόπου, μὲ τὶς γνώσεις ποὺ εἰχε τῶν πραγμάτων καὶ τῶν προσώπων καὶ τῆς ιστορίας τῆς ωσποτικῆς πολιτικῆς στὴν Ἑλληνικὴν Ανατολή, κατώρθωσε νὰ

τοῦ δώσῃ τέτοια κατεύθυνσι, ὅστε νὰ μὴ μπορέσῃ ἡ Ρωσία νὰ προχωρήσῃ περισσότερο, χωρὶς ἀσφαλῶς νὰ ἀποτίχῃ καὶ νὰ γείνη γελοία. Χωρὶς ὅμως νὰ περιορισθῇ στὴν πρακτικὴ δρᾶσι, ἐπεχείρησε νὰ διαπραγματευθῇ τὸ ζῆτημα καὶ ἐπιστημονικῶς στὸ βιβλίο ποὺ ἔχω ὑπὸ δψιν. Σὲ δεκαπέντε κεφάλαια ἀναλύει τὴν ρωσικὴν πρότασιν γιὰ τὸ Ἀγιον Ὁρος, ἔξονυχίζει τὶς ἀφορμὲς καὶ τὰ ἐλατήριά της, ξεδιαλύνει τὸ πνεῦμά της, καὶ μὲ μιὰν ἰστορικὴν ἀναδρομὴν στὴν ἑξέλιξιν καὶ ἐφαρμογὴν τῆς ρωσικῆς πολιτικῆς ἀπὸ τὴν ἐποχὴν τοῦ Κριμαϊκοῦ πολέμου, φύνει στὸ συμπέρασμα, ὅτι ἡ Ρωσία, ὅχι μόνο κανένα δίκηρο δὲν ἔχει νὰ διατυπώῃ τέτοιες παράλογες καὶ ἀντικανονικὲς ἀξιώσεις γιὰ τὸ Ἀγιον Ὁρος, ὅχι μόνο ἀδικεῖ χυδαιότατα τὸ Ἑλληνικὸν Ἐθνος καὶ τὴν Ἑλληνικὴν Ἔκκλησίαν, ἀλλὰ καὶ, χωρὶς νὰ τὸ καταλαβαίνῃ, βλάπτει αὐτὴ ἡ ἴδια τὸν ἑαυτό της. Τὰ ἐπιχειρήματα ποὺ φέρνει ὁ συγγραφέας εἰναι διατυπωμένα μὲ τέτοια διαύγεια, τόσο δυνατή κρίσι καὶ σπαρταριστὴ εὐφυΐα, ποὺ ὁ ἀναγνώστης καταλαβαίνει, ὅτι ὑπεροχὴ ἀπὸ αὐτὸν τὸ βιβλίο εἶναι ζῆτημα ἄν την ῥωσία στὸν ἑαυτό της. Τὰ διατυπωμένα μὲ πολλὴν χάρι καὶ τέχνη, ποὺ τὸ κάνουν ἔνα ἀπὸ τὰ ὠραιότερα βιβλία τῆς ἐκκλησιαστικῆς λογοτεχνίας. Ο συγγραφέας καὶ τέλεια κατέχει τὸ θέμα του, καὶ δυνατὰ καὶ εὔμορφα τὸ διαπραγματεύεται. Δὲν εἶναι βιβλίο προωθημένο μονάχα γιὰ καλογήρους, εἴτε γιὰ θεολόγους, εἴτε γιὰ ἐπιστήμονας. Εἶνε ἔργο ποὺ τὸ διαβάζει ὁ καθένας ποὺ ἔχει γράψιμα, τὸ καταλαβαίνει καὶ τὸ αἰσθάνεται. Σ' αὐτὸν μέσα ὁ καθένας βλέπει πῶς δὲν ἀρκεῖ μόνο νὰ ἔχῃ κανένας δίκηρο, ἀλλὰ πῶς πρέπει καὶ νὰ ἔχῃ νὰ τὸ διατυπώῃ. Καὶ σ' αὐτὸν διατυπώνεται τὸ δίκηρο μας τὸ ἰστορικό, τὴ δίκηρο μας τὸ ἔθνικό, τὸ δίκηρο τὸ ἀνθρωπινό, καὶ διατυπώνεται μὲ ἀπαραμιλῆτη διπλωματικὴ εὐστροφία, μὲ ἐπιχειρήματα ἀκαταμάχητα, ἀλλὰ καὶ μὲ τάκτη, ποὺ σπάνια τὸ ενδίσκει κανένας κάτω ἀπὸ μαῆρος ράσο, καὶ συγχόνεται σὲ χέρι μὲ ἄσπρα γάντια.

Καὶ εἶνε ὑπεροχὴ ἀπὸ αὐτὰ ἀνάγκη νὰ λεχθῇ, ὅτι τὸ βιβλίο αὐτὸν πρέπει ἀπὸ ὅλους νὰ διαβασθῇ καὶ νὰ μελετηθῇ, γιὰ νὰ αἰσθάνθῃ ὁ καθένας εὐγενικὴ ὑπεριφάνεια καὶ στὸ ὅτι ἔχομε μεγάλους ἔχθρους, καὶ στὸ ὅτι ἀπέναντι στὸν ὅγκο τους παραβγαίνει παραλίνοντας τὴ δύναμι τους τὴν ἀδικη ἔνας ἐπιδέξιος μαχητὴς ἀπὸ τὴν φάλαγγα τοῦ κλήρου μας;

ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΚΑΛΛΙΜΑΧΟΥ:— ΤΑ ΕΝ ΚΑΪΡΩ, ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΣΧΟΛΕΙΑ ΤΩΝ ΠΑΤΡΙ- ΑΡΧΩΝ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ ΕΠΙ ΤΟΥΡΚΟΚΡΑΤΙΑΣ. ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑ 1913.

Τὸν προπερασμένο χρόνο ὁ κ. Καλλίμαχος, ἀπὸ τοὺς κληρικοὺς τῶν Πατριαρχείων μας, ἐταξείδευσε στὴν Πάτμο, κι' ὅσο διάστημα ἔκανε στὸ ἰστορικὸ αὐτὸν νησὶ τὸ ἐχρησιμοποιήσει ἀξιέπαινα στὴν ἀναδίφησι τῆς Βιβλοθήκης τοῦ μοναστηριοῦ τοῦ Ἀγίου Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου. "Οποιος αἰσθάνεται ἔρωτα γιὰ τὴν ἐπιστήμη, μόνον ἔκεινος είμπορει νὰ καταλάβῃ τὴν ἥδονή που κυριεύει ἔνα λόγιο σάν πάθος, ὅταν κάνεται μέσα στὰ σκονισμένα χειρόγραφα, ποὺ κλείουνε μέσα τους ἔνα μακρινὸ πολιτισμὸ καὶ ἀγνωστες σελίδες, ποὺ διαφωτίζουνε περασμένες ἰστορίες καὶ δημητριοῦνε σὲ ὠρισμένο προσανατολισμὸ σὲ ζητήματα πολλὲς φορὲς πολὺ ζωτικὰ καὶ πολὺ φωτιστικὰ τῆς σημερινῆς ἐποχῆς. Καὶ ὁ κ. Καλλίμαχος κυριευμένος ἀπὸ τὸ πάθος τῆς φιλομάθειας, ἐσκάλιξε τὰ παλῆα χειρόγραφα, τὰ κατάταξε, τὰ ἀριθμησε,

καὶ τὸν καρπὸν τῆς ἐργασίας του αὐτῆς μᾶς τὸν παρουσιάζει τώρα στὸν «Ἐκκλησιαστικὸν Φάρο», περιοδικὸν τοῦ Πατριαρχείου μας.

Καὶ ἡ πραγματεία του αὐτῆς ἔξεδόθηκε πρῶτα στὸν «Ἐκκλησιαστικὸν Φάρο» καὶ ὑστερα, κατ' ἀνατύπωσι, σὲ ἴδιαίτερο τεῦχος. Ὡς τώρα ἡταν γνωστόν,— ἀπὸ σχετικές μελέτες τοῦ Παφανίκα, τοῦ Γεδεών καὶ τοῦ Ν. Χαβιαρᾶ,—, ὅτι τὸ πρῶτο ἑλληνικὸν σχολεῖο ἐδὼ στὴν Ἀλεξάνδρεια ἰδρύθηκε ὅταν ἐπατριάρχευεν ὁ Κυπριανός. Τώρα μὲ τὴν ἔρευνα τοῦ κ. Καλλιμάχου αὐτῇ ἡ γνώμη ἀποδείχνεται σφαλερῷ.

Ἄπο κατὶ ἔγγραφα, ἄγγνωστα ὡς τώρα, τῆς Βιβλιοθήκης τῆς Πάτρου, διαγραφέας ἀνεκάλυψεν, ὅτι ἑλληνικὸν σχολεῖο ἰδρύθηκε πρῶτη φορὰ στὸ Παλαιὸ Κάιφο, στὸ Μοναστῆρι τοῦ ἀγίου Γεωργίου ἐπὶ Πατριάρχου Ἀλεξάνδρειας Ἰωαννικίου (1645-1656). Μὲ τὴν γνωστή ἐλεεινή οἰκονομικὴ κατάστασι τοῦ Πατριαρχείου μας, στὸ μεταξὺ τὸ σχολεῖο αὐτὸν καταργήθηκε, ξαναλειτούργησε δὲ ὅταν ἐπατριάρχευεν ὁ Κοσμᾶς Γ'. στὰ 1743.

Πόσο εὐχάριστο εἶναι νὺν βλέπει κανεὶς τοὺς λογίους κληρικούς μας νὰ ἐργάζωνται στὸν κύκλῳ τους ἀπὸ ἔρωτα στὴν ἐπιστήμη, δὲν εἶνε ἀνάγκη νὰ τὸ σημειώσουμε ἐμεῖς ἐδῶ. Ἀκόμα δικαστήριον μᾶς παρουσιάζεται ἡ ἐργασία τους, ὅταν ἀποβλέπῃ στὴν ἔρευνα τῆς ἴστορίας τῆς τοπικῆς μας Ἐκκλησίας, ποὺ ἔχει δυστυχῶς τὴν πειὸ σκοτεινή καὶ τὴν πειὸ ἀνεξερεύνητη ἴστορία ἀπὸ ὅλες τὶς ἄλλες Ἐκκλησίες. Γι' αὐτὸν χαιρετίζομε τὴν πραγματεία αὐτὴν τοῦ κ. Καλλιμάχου μὲ ἴδιαίτερη χαρά.

Κ. Ρ. :— Ο ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΤΩΝ ΙΟΥΔΑΙΩΝ. ΠΕΤΡΟΥΠΟΛΙ, 1914. ΕΚΔΟΣΙ Β.'

«Οχι γιὰ νὰ τὸ κρίνω, ἀλλὰ γιὰ τὴν ἐννημερότητα τὴν φιλολογικὴν κάνω ἐδῶ λόγο σὲ λίγες γραμμὲς γιὰ τὸ περιβόητο αὐτὸν δρᾶμα, ποὺ παρουσιάσθηκε μὲν μόνο τὰ ἀρχικὰ αὐτὰ γράμματα, ποὺ ἔγεινεν δικαστήριον τὸν εἰναὶ ἔργο τοῦ Ρώσου Μεγάλου Δουκὸς Κωνσταντίνου Κωνσταντίνοβιτς, ἐνὸς ἀπὸ τοὺς καῦλιτέρους λυρικοὺς ποιητὰς στὴν Ρωσσία. Ο Μέγας Δοὺς δὲν εἶναι ἄγνωστος καὶ σ' ἐμᾶς ἐδῶ γιατὶ διὸ χρόνια τώρα τακτικὰ ἔχονται καὶ ξεχειμωνιάζει στὸ Χελούναν καὶ στὴν Ἀνω Αἴγυπτο. Καὶ τὰ ἀρχικὰ αὐτὰ γράμματα φανερώνουν αὐτὸν τὸ ὄνομα καὶ τὸ ἐπίθετο τοῦ Ρώσου μεγαστάνος Κωνσταντίνου Ρωμανώφ. Πρὸιν νὰ μοῦ ἔρθῃ τὸ πρωτότυπο (Πετρούπολι 1914, ἔκδοσι δευτέρα, εἰκοστή χιλιάδα, σελίδες 184), εἶχα διαβάσει μιὰ σφιχτοκαμψιμένη—όσο μπροστὶς τὰ γείνη—ἀνάλυσι τοῦ δράματος στὸ ἔβδομα διαδικτὸ περιοδικὸ «Πάντανος» (τόμ. Στ', 1911, ἀριθ. 7 σελ. 101-111) γραμμένη ἀπὸ τὸν Διευθυντή του κ. Γ. Παπαμιχαήλ, ὁ ὥποιος παρουσίασε καὶ μερικὰ κομμάτια τοῦ ποιήματος σὲ ἔμμετρο μετάφρασι—ἐννοεῖται στὴν καθαρεύοντα. Πουθενὸν ἀλλοῦ στὰ δικά μας τὰ λογοτεχνικὰ περιοδικὰ δὲν εἶδα νὰ γείνη λόγος γι' αὐτὸν τὸ δρᾶμα ποὺ ἔκανε—καὶ κάνει ἀπό μα—τόσον κρότο στὴν θωσικὴ κριτικὴ λογοτεχνία. Τὸ δρᾶμα διγρημένο σὲ τέσσερες πράξεις καὶ πέντε «εἰκόνες» παραστάθηκε πρῶτη φορὰ στὶς 11 τοῦ Γεννάρη στὸ αὐτοκρατορικὸ θέατρο τοῦ Ἐρμητάζ, στὴν Πετρούπολι, σὲ κύκλῳ στενὸ ἀπὸ αὐτοκρατορικὰ καὶ αὐλικὰ πρόσωπα· ἴδιαίτερο χαρακτηριστικὸ τῆς παράστασης ἡτανε, ὅτι σ' αὐτήν ἔλαβε μέρος ὁ Ἱδιος ὁ ὑψηλότατος συγγραφέας του μὲ τοὺς γυνοὺς του. Ο Μ. Δοὺς ὑποδύθηκε τὸν Ἰωσήφ τὸν ἀπὸ Ἀριμαθείας. Περιττὸ νὰ ποῦμε γιὰ τὴν πολυτέλεια καὶ τὸν

πλοῦτο τοῦ σκηνικοῦ διακόσμου καὶ τῶν κοστουμιῶν. "Υστερ' ἀπ' τὴν παράστασι αὐτὴν γραφτήκανε ἀτελείωτες κριτικές τὸ γενικὸ πνεῦμα τους ἡτανε πολὺ εύνοϊκὸ γιὰ τὸν συγγραφέα. Ἐπειδὴ δῆμος μερικοὶ διακρίνανε μέσα στὸ δρᾶμα κάτι πικροὺς ὑπαινιγμοὺς γιὰ τὸ ἐκκλησιαστικὸ καθεστώς τῆς Ρωσσίας, καὶ μερικοὶ ἄλλοι φανατικοὶ εὑρῆκαν ἀνάρμοστο νὰ παριστάνεται στὴ δημόσια σκηνή, κοντά στὴν καθαρῶς φιλολογικὴ κριτικὴ γραφτήκανε καὶ στενοκέφαλα θρησκευτικὰ ἀρθρα. Ἀπ' αὐτὰ ἐμπνεύσθηκε καὶ τὸ συντηρητικὸ πολιτικὸ κόμμα τῆς Δούμας, μιὰ μέρα δὲ μιὰ ἔτι προτῷ τὸν παρουσιάσθηκε στὸ Μητροπολίτη τῆς Πετρουπόλεως καὶ τοῦτε καθαρὰ καὶ ἔντερα, πὼς ἀν ἐπιτρέψῃ τὴν παράστασί του σὲ δημόσιο θέατρο, θὰ κάμη καὶ θὰ δεῖξῃ. Ἔτσι ὡς τώρα δὲν παραστάθηκε. Λίγες μέρες πρίν, ἐδιάβασα σὲ μιὰ ἐφημερίδα τῆς Κωνσταντινούπολης, πὼς, ὅταν ὁ Μ. Δούξ περγοῦσε τελευταῖα ἀπ' ἕκει, ἔδωκε τὴν ἀδειὰ σὲ κάποιο δικό μας στὴν Πόλη ρωσοσομαθῆ νὰ τὸ μεταφράσῃ στὴν Ἑλληνικὴ γιὰ νὰ παρασταθῇ στὸ Βασιλικὸ Θέατρο τὸν Ἀθηνῶν ὑπὸ τὴν προστασία τῆς ἀδελφῆς του Βασιλίσσης "Ολγας. Ἀν αὐτὸ εἰνε ἀλήθεια, εἶμαι περίεργος νὰ δῶ τί θὰ κάμη ἡ Σύνοδος τῶν Ἀθηνῶν θὰ μητηθῇ τὴν ωσσικὴν Ἐκκλησία, γιὰ θὰ τὸ ἐπιτρέψῃ;

Τὴν γνόμη μου: ἀν πρέπει ἡ ὅχι, ἀπὸ δρυόδοξο ἐκκλησιαστικὴ ἔποφι, νὰ παρασταθῇ ἔνα τέτοιο θρησκευτικὸ δρᾶμα, ὅπως παρουσιάζεται γραμμένος σὲ καλόπιτρα τραγικο-μυστηριακὸ ὁ «Βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων», θὰ τὴν διατυπώσω ἀμα μαθητευθῆ πὼς πραγματικὰ ἔτοιμαζούνται νὰ τὸ παραστήσουνε στὴν Ἀθήνα.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑ

ΓΩΓΟΣ ΑΓΙΑΣΣΟΣ

**ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΥ:—ΘΕΑΤΡΟΝ. (ΦΩΤΕΙΝΗ ΣΑΝΤΡΗ-ΣΤΕΛΛΑ ΒΙΟΛΑΝΤΗ
- ΡΑΧΑ - ΠΕΙΡΑΣΜΟΣ - ΨΥΧΟΣΣΑΒΑΤΟ - ΧΕΡΟΥΒΕΙΜ - ΠΟΛΥΓΑΜΙΑ -
ΜΟΝΑΚΡΙΒΗ).**

Γιὰ τὴν ἐποχὴν του, ἐποχὴν ἀρχεταὶ ἐκτεταμένην καὶ ποὺ ἀκόμα δὲν ἐτελίσσε, ὁ Ξενόπολος θ' ἀποτελέσει χωρὶς ἄλλο μιὰ ἀπὸ τὶς ἔντονώτερες λογοτεχνικὲς φυσιογνομίες. Καὶ ὡς διηγηματογράφος — πολλοὶ μάλιστα τὸν θεωροῦν ὡς τὸν καλύτερο ἀπὸ ὅλους τοὺς ἵσαψε σήμερα — ἔδοσεν ἔργα πού, ἀν καὶ διδοῖς θέλει νὰ τὰ ὀνομάζει ἥθιογραφίες, ὑφίσκονται ἐν τούτοις εἰς τὸ γενικότερον ἐξεῖνο ἐπίπεδο τῆς τέχνης ὅπου συγχεντρώνονται ἀφίστονται τὰ τεχνικὰ στοιχεῖα ποὺ κάμνουν τὸ διύγημα, ἀνότερον λογοτεχνικὸν εἶδος· καὶ μῆτες ἔδοσεν εἰς αὐτὸ τὴν «Ἀναθρεφτή», τὸν «Ἐσταυρωμένο» Ερωτα» τίς Πετριές στὸν Ηλιο», γιὰ ν' ἀναφέρομεν μερικὰ μόνο ἀπὸ τὰ διηγήματά του, ἔργα ἀρτιότητος τέτοιας ποὺ τοὺς δίδει τὴν πνοὴν μῆτες διαρκεστέρας ζωῆς καὶ ποὺ θὰ μένουν γιὰ καιὸν ὡς ἡ πειδὸν ἐκλεκτὴ παραγωγὴ τῆς ἐποχῆς μας. Ὡς κριτικὸς ὁ Ξενόπολος, ὅπου δὲν παρεσύρθη ἀπὸ συμφεροντολογικοὺς ὑπολογισμούς, ἔδοσεν σελίδες ἀναλυτικῆς σκέψεως δυνατῆς καὶ βαθειτές. Ἔτσι ἐπέδρασε σπουδαιότατα στὴν πνευματικὴ ἐξέλιξη τῶν συγχρόνων του. Εἰς τίς εἰλικρινέστερές του στιγμὲς ὑπῆρξεν περισσότερον ἀπὸ ὅλους ἐπαναστάτης, καὶ ὅχι μόνον στὴ γλῶσσα ἄλλὰ καὶ στὶς ίδεες ἐλάνσαρε καὶ ὑπεστήριξε καὶ ἐπέβαλλεν, αὐτὸς μόνος σχεδόν, παρ' ὅλες τὶς ἀντιδράσεις, μὲ τὸ ἀναμφισβήτητον κύρος του ποιητὲς καθὼς τὸν Γρυπάρη καὶ τὸν ἀξέχαστον Καμπάνην. Ἄλλ, ὡς θεατρι-